מה הדין: ארבעת התנאים ההכרחיים לחיובי "דינא דגרמי" מול גרמא בנזיקין

מתוך שיעורי הרב אלחנן פרץ שליט"א בדיני ממונות, נזיקין והלכות גזילה

נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט, סימן שפ"ח סעיף א'): אדם המזיק את ממון חברו בדרך עקיפה, נחלקו בו הדינים בין "גרמא בנזיקין" הפטור בבית דין (אף שחייב לצאת ידי שמיים), לבין "דינא דגרמי" שחייב בתשלומי נזק שלמים בבית דין.

הסבר הסוגיה מתוך השיעור:

מכוח דיוני הגמרא במסכת בבא קמא (דף נ"ז ע"ב ודף ק' ע"א) ודברי הראשונים (הרא"ש והרמב"ן), נקבעו ארבעה תנאים הכרחיים שבהתקיימם יחד נחשב הנזק ל"גרמי" החייב בתשלום. סימנם בלשון חכמי בית המדרש בראשי תיבות: ביד / ברי / מיד / גוף:

ביד (נעשה בעצמו): המזיק ביצע את המעשה בגופו ובעצמו, ולא על ידי גורם שלישי עצמאי.

ברי (ברי היזקא): הנזק היה ודאי וצפוי מראש בעת ביצוע המעשה, ולא נזק מסופק או רחוק.

מיד (נזק מיידי): תוצאת ההיזק מגיעה מיד עם עשיית המעשה, ולא לאחר זמן ממושך.

גוף (בגוף הממון): המעשה פעל פגיעה מוחשית בגוף הממון או בחפץ עצמו.

כאשר חסר אחד מן התנאים הללו (כגון שהנזק אינו ודאי, או שאינו בגוף הממון אלא הפסד רווח מופשט), נידון המקרה כ"גרמא בנזיקין" ופטור מן הדין בבית דין. אמנם נפסק במשאתי בנימין (סימן פ"ח) ובפתחי תשובה, כי במקום שנעשה המעשה במזיד ובכוונת הזיק מפורשת, קנסו חכמים את המזיק לחייבו אף בגרמא.

(מקורות: שולחן ערוך, חושן משפט, סימן שפ"ח סעיף א' ; ש"ך וסמ"ע שם ; תוספות, מסכת בבא קמא, דף נ"ז עמוד ב' ; ושו"ת משאת בנימין, סימן פ"ח).

התשובות נערכו על פי שיעורי הרב אלחנן פרץ שליט"א ועל פי פסקים שקיבל מאת הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל ומגדולי הפוסקים, והן לעיון בלבד. אין לסמוך על האמור כאן להלכה למעשה, ובשאלה פרטית יש לפנות לרב או לבית הוראה.

בית מדרש להכשרת דיינים ומורי הוראה

לימודי הלכה ברמה גבוהה ועיון ישיבתי מעמיק על פי גדולי הפוסקים, בראשות מורנו הרב אלחנן פרץ שליט"א, גאב"ד "חוקת משפט".

שימוש בדיני תורה בפועל ותעודת הסמכה בסיום המסלול · שיעור חושן משפט בכל יום שלישי בערב, שכונת רוממה, ירושלים

חפשו בגוגל: "בית הוראה הוראת המשפט"

להרשמה ולפרטים: 02-6260680 · horat-hamishpat.co.il

סרקו את הקוד לאתר הוראת המשפט

https://horat-hamishpat.co.il/halacha-qa/four-conditions-dina-degarmi-vs-garma/